

Oslo, 31.08.2023

Høringssvar fra Juristforbundet ad Høring - Varselutvalgets rapport - Fra varsel til læring og forbedring

Med åpne kort. Forebygging og oppfølging av alvorlige hendelser i helse- og omsorgstjenesten

Stortinget i 2017 vedtok at det skulle opprettes en Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten (UKOM). Proposisjonen bygde på NOU 2015:11 Med åpne kort. Forebygging og oppfølging av alvorlige hendelser i helse- og omsorgstjenesten. Denne skulle undersøke alvorlige hendelser og andre alvorlige forhold i helse- og omsorgstjenesten. Formålet med undersøkelsene er å få kunnskap om hva som skjedde og årsakene til hendelsen. Slik kunnskap skal bidra til læring og endring slik at nye alvorlige hendelser kan forebygges.

Juristforbundet viser til at forutsetningene for etableringen var følgende:

- Det gikk et skille mellom brukere og pårørende på den ene siden og «systemet» på den andre siden
- Særlig var de med pårørendeperspektivet opptatt av at en undersøkelseskomisjon i større grad vil ta pasienter og pårørende på alvor, noe de mener at tidligere ordninger mangler
- Høringsinstansene ga bred støtte til den foreslåtte loven og påpekte at det var svært viktig at kommisjonen var uavhengig.
- Undersøkelseskomisjonen skulle ta sivilrettslig eller strafferettslig stilling til skyld og ansvar, og heller ikke vurdere administrative reaksjoner overfor helsepersonell og virksomhet.
- Fordi en undersøkelseskomisjon ikke har som formål å vurdere skyld og ansvar, ble det antatt at den ville bli møtt med større åpenhet.

Reversering etter 4 år?

Etter kun 4 års drift foreslås det å oppheve Lov om Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten, heretter forkortet til Ukom-loven, og på den måten avvikle ordningen med sanksjonsfrie undersøkelser av alvorlige hendelser og alvorlige forhold. Juristforbundet er kjent med at det var politisk uenighet knyttet til opprettelsen som skjedde rett før korona-utbruddet, men antar uansett at det vil være tjenlig å evaluere effekten av loven etter noe lengre tid.

Læring og forbedring

Juristforbundet har merket seg Ukoms eget høringssvar til rapporten. Det oppfattes der å være behov for to ulike system. I varselutvalgets forslag skal Ukoms funksjon slås sammen med tilsynet og sammen være et nasjonalt kompetansesenter underlagt Helsetilsynet. Dette kompetansesenteret skal ha tilgang til det foreslåtte nasjonale registeret for alvorlige uønskede hendelser. Det at varslene dermed også skal benyttes til kontroll, vil påvirke meldekulturen.

For å få fram formålet med varselordningen, som er læring og forbedring, bør ordningen fristilles fra systemet for tilsyn og kontroll. Vi finner det uhensiktsmessig at tilsynsmyndigheten fortsatt skal være mottaker av varsler ment for læring og forbedring. Det er helt nødvendig med en tydelig og lovregulert rolleavklaring for å skape avklarede forventninger i tjenestene og befolkningen, og slik skape legitimitet til selve varselordningen. Juristforbundet er ikke imot at ressursene som er avsatt til nasjonal oppfølging av alvorlige uønskede hendelser samles, men ressursene må samles utenfor tilsynsmyndigheten.

Modell for uavhengige granskinger

Juristforbundet har merket seg flere av temarapportene og undersøkelsene som har blitt utarbeidet av Ukom gjennom deres virksomhet. Disse berører temaer som eksempelvis:

- Helsehjelp og pasientsikkerhet ved kjønnsinkongruens
- Gjennomførte undersøkelser som har benyttet sammenstilling av hendelser for å belyse sikkerhetsproblemer, for eksempel knyttet til helsebygg
- Helsehjelp til personer med alvorlig psykisk lidelse og voldsriskiko
- Somatisk sykdom blir oversett hos pasienter med psykiske lidelser
- Hva kan man lære etter drap begått i psykotisk tilstand
- Barn og unges psykiske helse under pandemien

Disse rapportene har kommet i stand basert på Ukoms modell for å utvikle nye metoder for å innhente informasjon og metoder for å analysere materiell. De erfarer at fagpersoner, politikere, pasient- og pårørende grupper deltar i den offentlige debatten om ulike hjelpe- og behandlingstilbud. Debatten foregår i aviser og TV, og i sosiale medium, både i åpne og i lukkede grupper. På svært brennbare og stigmatiserende felt hvor det angår oppfatter det som utfordrende og vanskelig å delta i debatten fordi uenighetene er så store, både mellom grupper og innad i gruppe.

Juristforbundet viser til ytringsfrihetskommisjonen utredning «*En åpen og opplyst offentlig samtale*» (2022) som påpekte at det er en risiko for å bli stemplet som fobisk, fordomsfull, fiendtlig eller reaksjonær dersom meningene bryter med andres innen enkelte polariserende debatter om eksempelvis kjønns mangfold- og uttrykk. Og at kan bidra til både *lavere pasientsikkerhet, mindre rettssikkerhet og mindre demokrati.*

To systemer som mulig bidrag til økt rettsikkerhet

To separate system i pasientsikkerhetsarbeidet kan bidra til mer rettssikkerhet. For det første gjennom et tilsynssystem hvor det sikres at både virksomheter og helsepersonell gir forsvarlig helsehjelp. For det andre gjennom et helt uavhengig og sanksjonsfritt system som identifiserer nasjonale pasientsikkerhetsutfordringer.

For Juristforbundets del er denne type informasjon viktig å ha tilgang til da det er et viktig bidrag til vårt rettspolitiske arbeid på helsefeltet. For det første fordi vår profesjon da i større grad kan være en medspiller sammen med andre yrkesgrupper i helsesektoren. For det andre sett ut ifra et bruker- og innbyggerperspektiv. Gjennom at vi kan gi gode og funderte råd til hvorledes for eksempel fremtidig regelverksutforming bør være basert på mest mulig tilgjengelig kunnskap.

Dette høringssvaret er forankret hos Juristforbundets presidentskap og etter dialog med våre medlemmer i Ukom.

Sverre Bromander

President Juristforbundet

André Oktay Dahl

Politisk seniorrådgiver